

Οι σφαγές των αμάχων χριστιανών στην Κωνσταντινούπολη, όταν ξέσπασε η ελληνική επανάσταση, όχι μόνο δεν μπορούσαν να σβήσουν τον ξεσηκωμό των Ελλήνων αλλά και χαλύβδωναν τη θέληση για ελευθερία και αγώνα. Ο πρώτος Τούρκος που κατάλαβε ότι χρειαζόταν συντονισμένη δράση και στρατηγικό σχέδιο για ν' αντιμετωπίσει την κατάσταση, ήταν ο Χουρσίτ πασάς.

Στρατάρχης των οθωμανικών δυνάμεων και από το 1816 μεγάλος βεζίρης, είχε κατακτήσει τους τίτλους του στα πεδία των μαχών κι αποτελούσε τον πιο επίφοβο αντίπαλο των Ελλήνων. Βρισκόταν στα Γιάννενα, πολιορκώντας τον Αλή πασά, όταν ξέσπασε η επανάσταση. Αντέδρασε με πρωτοφανή για Τούρκο οξύνοια και ταχύτητα:

Απέσπασε 3.500 Αλβανούς από τα στρατεύματα των πολιορκητών του Αλή κι έδωσε διαταγή στον Μουσταφάμπεη να τους οδηγήσει στην Πελοπόννησο για να ενισχύσει τους πολιορκημένους Τούρκους, όπου ακόμη αντιστέκονταν. Κι έστειλε τον Ομέρ Βρυώνη και τον Κιοσέ Μεχμέτ να πάρουν στρατό 9.000 ανδρών από τη Λαμία, να καταστείλουν την επανάσταση στη Ρούμελη, να περάσουν έπειτα στην Πελοπόννησο, να ενωθούν με τον Μουσταφάμπεη και να πνίξουν οριστικά τον αγώνα.

Στην Πελοπόννησο, τα πράγματα για την επανάσταση είχαν βαλτώσει. Μετά τους πρώτους αιφνιδιασμούς από τους επαναστατημένους Έλληνες του Μοριά, οι Τούρκοι ανασυντάσσονταν, ενώ από τα Γιάννενα κατέβαινε ανενόχλητος ο Μουσταφάμπεης, φέρνοντας ενισχύσεις. Στις 10 Απριλίου του 1821, περίπου 3.000 Τούρκοι βγήκαν από την Τρίπολη, χτύπησαν τον τοπικό αρχηγό Νικητόπουλο, τον σκότωσαν και σκόρπισαν τους Έλληνες. Στις 14, χτύπησαν στο Λεβίδι. Αυτή τη φορά, οι Έλληνες τους νίκησαν καθώς έφτασαν έγκαιρα ενισχύσεις. Σκοτώθηκε όμως ο δάσκαλος Αναγνώστης Στριφτόμπολας, που είχε διαπρέψει στην πολιορκία των Καλαβρύτων. Στις 18, νέο τουρκικό χτύπημα, στη Σελίμνα, αποκρούστηκε με επιτυχία. Στις 24, επομένη της θυσίας του Αθανάσιου Διάκου στην Αλαμάνα, τουρκική εξόρμηση από την Τρίπολη είχε αποτέλεσμα να διαλυθεί το ελληνικό στρατόπεδο στο Βαλτέτσι.

Οι Τούρκοι έβγαιναν ξαφνικά, χτυπούσαν και ξαναγύριζαν στην Τρίπολη. Οι Έλληνες δρούσαν ασυντόνιστα, ανάλογα με τα τοπικά καπετανάτα και τις επιτροπές των φιλικών. Γινόταν φανερό πως χρειαζόταν ένας γενικός αρχηγός που θα συντόνιζε τον αγώνα. Ένας αρχιστράτηγος, που θα ξανάδινε στους Έλληνες την πρωτοβουλία των κινήσεων.

Στις 28 Απριλίου του 1821, οργανώθηκε μια σύσκεψη στην Καρύταινα. Οι οπλαρχηγοί πρότειναν να ανατεθεί η αρχιστρατηγία στον ντόπιο Κανέλλο Δεληγιάννη. Αυτός αρνήθηκε:

«Υπάρχει ανάμεσά μας ένας εμπειροπόλεμος με στρατηγικό μυαλό, πιο άξιος από μένα», εξήγησε: «Είναι ο Θόδωρος Κολοκοτρώνης».

Οι άλλοι αντέδρασαν. Έναν ολόκληρο αιώνα, οι Κολοκοτρωνάιοι ήταν καπετάνιοι στη Μάνη, Πήγαινε πολύ να τους έχουν και στην Αρκαδία. Όμως, ο Κανέλλος συνέχιζε να αρνιέται. Μη έχοντας άλλη λύση, οι οπλαρχηγοί ανακήρυξαν αρχιστράτηγο τον Γέρο του Μοριά. Το μέλλον θα τον δικαίωνε.

Όσο να γίνουν όλ' αυτά, ο Μουσταφάμπεης έφτασε σχεδόν ανενόχλητος στην Πελοπόννησο, έλυσε τις πολιορκίες του Ναυπλίου και του Ακροκόρινθου κι έφτασε στην Τρίπολη, στις 30 Απριλίου, περιμένοντας τις ενισχύσεις του Ομέρ Βρυώνη.

Πρώτη δουλειά του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, μετά την ανακήρυξή του σε αρχιστράτηγο, ήταν να ξαναστήσει το ελληνικό στρατόπεδο, που οι Τούρκοι είχαν διαλύσει στο Βαλτέτσι της Μαντινείας. Πίστευε πως από εκεί θα μπορούσε να χτυπήσει την Τρίπολη. Κι αν έπεφτε η Τρίπολη έγκαιρα, οι Έλληνες θα αποκτούσαν το πιο ισχυρό έρεισμα στον Μοριά και θα μπορούσαν να ελέγχουν την κατάσταση.

Παρά τις αντιρρήσεις των άλλων οπλαρχηγών, ο Κολοκοτρώνης ειδοποίησε τους Κυριακούλη και Ηλία Μαυρομιχάλη (αδερφό και γιο του κοτζαμπάση Πετρόμπεη) να τον συναντήσουν με τους δικούς τους στο Βαλτέτσι. Οι Έλληνες μαζεύτηκαν εκεί στις 10 Μαΐου του 1821, μέρα που ο Ομέρ Βρυώνη μάθαινε στη Γραβιά πως δεν ήταν τόσο απλό να τα βγάλει πέρα με τον Οδυσσέα Αντρούτσο και τους άλλους του Μοριά. Στο Βαλτέτσι, με υποδείξεις του Κολοκοτρώνη, έστησαν ταμπούρια στους λόφους κι οχύρωσαν την εκκλησία και μερικά σπίτια του χωριού.

Κλεισμένος στην Τρίπολη, ο Μουσταφάμπεης έμαθε τις ελληνικές κινήσεις, μαζί με τα νέα από τον Ομέρ Βρυώνη που τον ειδοποίησε ότι θα έμενε στη Ρούμελη, ώσπου να ξεκαθαρίσουν τα πράγματα. Ο Μουσταφάμπεης κατάλαβε πως έπρεπε να τα βγάλει πέρα μόνος. Σκέφτηκε πως χρειαζόταν να δώσει ένα αποφασιστικό χτύπημα στους επαναστάτες. Το Βαλτέτσι του φάνηκε ιδανικό γι' αυτό τον σκοπό. Άλλωστε, η διάλυση του

εκεί στρατοπέδου ήταν πολύ πρόσφατη. Αγνοούσε πως πια θα είχε να κάνει με έμπειρο στρατιωτικό.

Δεν είχε ακόμα ξημερώσει η 12^η Μαΐου, όταν από την Τρίπολη βγήκαν διαδοχικά πέντε τουρκικά τάγματα, που πήραν διαφορετική καθένα κατεύθυνση. Οι σκοπιές ειδοποίησαν τον Κολοκοτρώνη, που κατάλαβε ότι ο Μουσταφάμπεης επιχειρούσε να τον κυκλώσει. Έδωσε οδηγίες στους οπλαρχηγούς, πού να τοποθετήσουν τους άνδρες τους και τι καθένας έπρεπε να κάνει. Ο ίδιος αποχώρησε.

Πρωί, 12 Μαΐου, οι Τούρκοι επιτέθηκαν μανιασμένα. Με σωστές θέσεις και κινήσεις, οι Έλληνες απέκρουσαν όλες τις επιθέσεις, που συνεχίστηκαν αδιάκοπα ως τη νύχτα. Γύρω στα μεσάνυχτα, έφτασαν ο Κολοκοτρώνης κι ο Δημήτριος Πλαπούτας και πήραν θέσεις πίσω από τους Τούρκους που μόλις το πρωί κατάλαβαν ότι οι Έλληνες τους είχαν βάλει στη μέση. Ο Μουσταφάμπεης σκεφτόταν, πως θα τα βγάλει πέρα, όταν στο τουρκικό στρατόπεδο κυκλοφόρησε μια άγρια φήμη:

Ερχόταν και ο Νικηταράς!...

Έπεσε πανικός. Οι Τούρκοι σήμαναν γενική υποχώρηση. Οι Έλληνες βγήκαν από τα ταμπούρια και τους κυνήγησαν ως την Τρίπολη. Είχαν περάσει 23 ώρες, αφότου άρχισε η μάχη, όπου οι Τούρκοι έχασαν 300 νεκρούς και 500 τραυματίες. Θα έχαναν άλλους τόσους, πέντε μέρες αργότερα, στις μάχες της Βέρβαινας και των Δολιανών. Κι ο Μουσταφάμπεης θα καταλάβαινε πως στην απέναντι πλευρά υπήρχε ένα μεγάλο στρατηγικό μυαλό.

Σιγά σιγά, ο ελληνικός κλοιός έσφιγγε γύρω από τους Τούρκους της Τριπολιτσάς. Τον Ιούνιο, έπεσαν τα κάστρα της Μονεμβασιάς και του Ναβαρίνου. Τον Αύγουστο, ο Κολοκοτρώνης έδωσε με επιτυχία τη μάχη της Γράνας:

Γνώριζε πως οι Τούρκοι επέλεξαν τα γιουρούσια ως τρόπο πολέμου: Έβγαιναν ξαφνικά από την Τρίπολη, χτυπούσαν και ξαναγύριζαν. Έβαλε κι έφτιαξαν μια τάφρο (γράνα, όπως την έλεγαν), έκρυψε μέσα μαχητές κι όταν οι Τούρκοι έκαναν μια από τις συνηθισμένες τους εξόδους για πλιάτσικο, τους τσάκισε. Κλείστηκαν στα τείχη, αφήνοντας 800 νεκρούς και 1000 τραυματίες. Δεν ξαναβγήκαν. Από τις αρχές του Σεπτεμβρίου, ήξεραν πως δεν είχαν να περιμένουν καμιά βοήθεια, καθώς, μετά τη μάχη στα Βασιλικά της Λοκρίδας (25

Αυγούστου 1821), ο τουρκικός στρατός είχε αποχωρήσει από τη Ρούμελη.

Τον ίδιο καιρό, οι Σουλιώτες μάχονταν στο πλάι του Αλή πασά. Έστειλαν μήνυμα στον Κολοκοτρώνη να μην πειράξει τους Αλβανούς που βρίσκονταν στην Τρίπολη αλλά να φροντίσει να τους στείλει στην Ήπειρο, όπου ήταν απαραίτητοι. Ο Γέρος ήρθε σ' επαφή μαζί τους κι άρχισε μυστικές διαπραγματεύσεις. Κανονίστηκε οι Αλβανοί να βγουν κρυφά από την πόλη στις 23 Σεπτεμβρίου. Όμως, την ημέρα αυτή διάλεξε ο Μουσταφάμπεης για να οργανώσει μεγάλη σύσκεψη των αξιωματικών του.

Την ίδια μέρα, ένας επαναστάτης από τη γειτονική Κυνουρία, ο Εμμανουήλ Δούνιας, είδε στα τείχη να φυλάει σκοπιά ένας Τούρκος, παλιός του γείτονας στο χωριό. Του φώναξε. Ο Τούρκος τον είδε κι ενθουσιάστηκε. Έπιασαν την κουβέντα. Μια κι έλειπαν οι αξιωματικοί, ο Δούνιας πρότεινε ν' ανέβει στα τείχη να τα πουν από κοντά, να μη φωνάζουν.

Ο Τούρκος βρήκε καλή την ιδέα κι έριξε σχοινί ν' ανέβει ο Έλληνας. Μαζί του, ανέβηκαν κι άλλοι δυο παλιόφιλοι. Ψυχή δεν υπήρχε τριγύρω. Εξουδετέρωσαν τον αφελή Τούρκο, έστρεψαν το κανόνι προς το εσωτερικό, σημάδεψαν την πύλη και την γκρέμισαν. Όσπου οι Τούρκοι να πάρουν είδηση τι έγινε, οι επαναστάτες είχαν μπει στην Τρίπολη. Δυο μέρες αργότερα, κάθε τουρκική αντίσταση είχε σταματήσει. Με τη φροντίδα του Κολοκοτρώνη, οι Αλβανοί έφυγαν στα Γιάννενα, να πολεμήσουν στο πλάι του Αλή πασά.

Δεν κατάφεραν να τον σώσουν. Ο Αλή εκτελέστηκε τον Ιανουάριο. Με λυμένα τα χέρια, ο Χουρσίτ κατέβηκε στη Λάρισα για να οργανώσει την καταστολή της επανάστασης. Ευτυχώς για τους Έλληνες, αποδείχθηκε πολύ εύθικτος. Αυτοκτόνησε όταν κατηγορήθηκε άδικα ότι έκλεψε τους θησαυρούς του πασά των Ιωαννίνων (Απρίλιος του 1822). Ελάχιστους μήνες αργότερα, ο Μαχμούτ Δράμαλης πάθαινε πανωλεθρία στα Δερβενάκια (Ιούλιος 1822). Πέθανε από τον καημό του, το επόμενο φθινόπωρο. Οι Έλληνες είχαν πια όλο τον καιρό και την άνεση να επιδοθούν στον αδελφοκτόνο εμφύλιο, χωρίς ευτυχώς καθοριστικές συνέπειες για το μέλλον της επανάστασης.

(Έθνος, 24.9.1998) (τελευταία επεξεργασία, 27.2.2009)

